

De prediking van de
Gereformeerde Gemeenten
getoetst aan Gods Woord,
de belijdenisgeschriften
en de geschriften der
reformatoren

G.J. Zwofersink

Inhoud

- Inleiding.....	3
- Gods Woord over 'geestelijk levend zijn'	6
- Inlijving in Christus en openbaring van Christus	13
- Gods Woord over de toeleidende weg tot Christus	20
- Het voorbereidende werk der wet en de overtuiging van zonden	22
- Besluit	30
- Aanbevolen literatuur.....	35

Inleiding

In *De Saambinder* van 19 juli 1984 verscheen van de hand van Ds. A. Moerkerken het onderstaande stukje over 'De inlijving in Christus', als onderdeel van de artikelenserie 'Enkele opmerkingen over de orde des heils':

"Wat gebeurt er nu precies in de roeping? Wanneer God een mens roept (wij doelen hier natuurlijk steeds op de inwendige roeping), snijdt Hij hem van de oude levenswortel Adam af en plant hem Christus in. Deze inlijving in Christus vindt plaats, doordat de Heilige Geest het geloof plant in het hart van de zondaar; dat geloof nu verenigt met Christus. Zonder dit ingeplante geloofsvermogen (Comrie noemde het de *habitus* of *hebbelijkheid van het geloof*) is de zondaar buiten Christus en dus nog dood in de zonden en de misdaden. Zondag 7 van de Heidelbergse Catechismus zegt zo terecht, dat alleen diegenen zalig zullen worden die Christus door een waar geloof zullen worden ingelijfd en die al Zijn weldaden aannemen. Over deze dingen nu bestaat in het kerkelijk leven in ons land een ontzettende verwarring. Velen menen, dat een zondaar, die Christus wordt ingelijfd, Hem dus ook kent. Dan zou de wedergeboorte dus hetzelfde zijn als de openbaring van Christus aan het hart. Dit is echter volstrekt niet waar! De inlijving in Christus vindt plaats in de inwendige roeping, betekent de levendmaking van de dode zondaar en is het beginpunt van alle geestelijk leven. Maar zulk een levendgemaakte

zondaar kent Christus niet! Hij krijgt met Gód en met zichzelf te doen, met zijn zonden en met zijn gescheiden staat van God. Laten wij toch scherp blijven onderscheiden tussen deze inlijving in Christus en tussen de openbaring van Christus aan het hart! Tussen de inlijving in Christus en de openbaring van Christus ligt de toeleidende weg tot Christus. Altijd is onder ons geleerd - en dat blijve zo - dat er geen toeleidende weg is tot de wedergeboorte ('t is dood óf leven!), maar wel tot Christus. Ik weet, dat dit een punt is, waarop velen, ons overigens nauw verwant, hun pijlen richten. Men verwijt ons, dat in zulk een prediking geestelijk leven geleerd wordt buiten Christus. Deze prediking zou de mensen rust en troost geven in de kenmerken van het wedergeboren zijn. Ik zou zulke verwijten bijna lasterlijk willen noemen. Ronduit gezegd komen deze verwijten er immers op neer, dat deze prediking de mens bedriegen zou, valse gronden zou geven voor de eeuwigheid. Maar dit is nu juist niet het geval. Integendeel: door scherp te onderscheiden tussen de inlijving in Christus (inwendige roeping, wedergeboorte, staatsverwisseling, levendmaking!) en de openbaring van Christus (de 'tiende ure', Joh. 1:40) worden twee dingen bereikt. In de eerste plaats wordt zo geleerd, dat elke traan, waarlijk om de zonden door een verbroken hart tot God geschreid, voortvloeit uit Christus; zo krijgt God de eer ook van de allereerste beginselen van het geestelijke leven. In de tweede plaats wordt zo geleerd, dat de rust der ziel alleen daar bevorderd wordt, waar het Gode behaagt Zijn Zoon in haar te openbaren. Zo worden twee uitersten vermeden: de mens wordt niet opgebouwd in zijn tranen en gemis, maar Gods bekommerde tobbers krijgen ook geen klappen die zij niet verdienen."

We mogen veilig stellen dat bovenstaand citaat een goede indruk en weergave geeft van de prediking en de theologie van de Gereformeerde Gemeenten. Hoewel er nuanceverschillen zijn,

niemand van de predikanten van deze gemeenten zal zeggen het hier niet mee eens te kunnen zijn. Hoewel men enkele zaken misschien anders zou formuleren, de kern van het betoog zal men voor zijn rekening nemen.

Ds. Moerkerken schrijft: "Velen menen, dat een zondaar, die Christus wordt ingelijfd, Hem dus ook ként! (...) Dit is echter volstrekt niet waar! (...) Zulk een levendgemaakt zondaar kent Christus niet!" In de Ger. Gemeenten wordt dus geleerd dat iemand het leven kan bezitten, zonder Christus te kennen. Hij is wel in Christus ingelijfd, het geloof is in zijn hart geplant, en dat geloof verenigt met Christus. Maar hij is alleen voorwerpelijk met Christus verenigd, zonder dat hij het zelf (onderwerpelijk) weet. Bewuste, bevindelijke kennis van Christus is er (nog) niet. Er is dus geen kennis van Christus, maar die persoon is wel geestelijk levend.

We willen nu gaan bezien of prediking en theologie van deze gemeenten verankerd zijn in Gods Woord, de Drie Formulieren van Enigheid en het getuigenis dat ons gegeven is door de reformatoren in de 16e eeuw, en door reformatische theologen in de 17e en 18e eeuw. Daarnaast maken we veel gebruik van de kanttekeningen bij de Statenvertaling, omdat daar in korte en krachtige taal een zuiver reformatische uitleg van de tekst gegeven wordt. Verder zullen we zien wat schriftgetrouwe theologen hebben nagelaten over de vraagstukken waar we ons mee bezig zullen houden.

Gods Woord over 'geestelijk levend zijn'

We zullen nu gaan zien wat de Schrift over het leven zegt en over wat er aan dat leven verbonden is. Allereerst kijken we naar het bekende gedeelte Ef. 2:1-5. In vers 4 en 5 lezen we: "Maar God, Die rijk is in barmhartigheid, door Zijn grote liefde waarmede Hij ons liefgehad heeft, ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft ons levend gemaakt met Christus." Bij de woorden "levend gemaakt" zegt de kanttekening: "Dat is, uit de dood der zonde verlost, door onze rechtvaardigmaking en wedergeboorte, gelijk terstond hierna verklaard wordt." Bij de woorden "met Christus" luidt de kanttekening: "(...) als Hij ons het geloof heeft geschonken, door het geloof heeft gerechtvaardigd, en door Zijn Geest heeft vernieuwd en geheiligd. Zie 1 Kor. 1:30."

Wat geschiedt er dus als ons het leven wordt geschonken, volgens Gods Woord en onze reformatorische vaders? Door onze rechtvaardigmaking en wedergeboorte worden we uit de dood der zonden verlost. We worden dus niet Christus ingeplant zonder Hem te kennen. We worden Christus ingelijfd en nemen terstond al Zijn weldaden aan. Welke die weldaden zijn, kunnen we lezen in 1 Kor. 1:30, naar welke tekst de kanttekening ook verwijst. We lezen daar dat Christus Jezus "ons geworden is wijsheid van God en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing." Al deze dingen zijn vruchten van het geloof. Een ieder die waarachtig gelooft, bezit deze zaken. Hier wordt geen

scheiding gemaakt tussen het bezit van het leven en de bewuste kennis van Christus.

Vervolgens lezen we Joh. 17:3: "En dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige waarachtige God, en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt." De kanttekening zegt bij de woorden "het eeuwige leven": "Dat is, de weg en het middel om tot het eeuwige leven te komen is de rechte kennis Gods en des Middelaars Jezus Christus, namelijk vergezeld met een vast vertrouwen." Ook hier wordt het leven verbonden aan de kennis van God, Welke alleen maar gekend kan worden dóór Zijn Zoon Jezus Christus. Zonder kennis van Christus kan er geen kennis zijn van God.

Nu zijn er velen die bij deze tekst zeggen: We leren eerst de waarachtige God kennen, en daarna Jezus Christus, Die door God gezonden is. Zij scheiden deze zaken. Een mens krijgt eerst Godskennis, zo zeggen zij, en later krijgt hij Christus kennis. We zullen zien of Calvijn deze tekst ook zo heeft uitgelegd. Hij schrijft bij deze tekst: "Voorts ligt er bijna in elk woord bijzondere betekenis. Want hier wordt niet alle kennis van God bedoeld, maar alleen die ons naar het beeld Gods vernieuwt uit geloof tot geloof. Ja, zij is hetzelfde als het geloof, waardoor wij in het lichaam van Christus ingeplant, het kindschap Gods deelachtig worden en erfgenamen der hemelen. Wij nu God niet anders gekend wordt dan in 't aangezicht van Christus, Die Zijn levend uitgedrukt Beeld is, wordt gezegd 'dat wij U kennen en Christus, Dien Gij gezonden hebt'. Want dat de Vader in de eerste plaats genoemd wordt, heeft geen betrekking op de orde in 't geloof, alsof ons verstand van de kennis Gods afdaalt tot Christus. Maar de bedoeling is, dat God eerst door tussenkomst van de Middelaar gekend wordt."¹ Dit is andere taal. Hier worden Godskennis en Christus kennis niet gescheiden, maar juist nauw aan elkaar verbonden.

¹ J. Calvijn, *Het Evangelie van Johannes* (Goudriaan 1971), p. 717

In 1 Joh. 5:12 lezen we: "Die de Zoon heeft, die heeft het leven; die de Zoon van God niet heeft, die heeft het leven niet." "Die de Zoon heeft..." De kanttekening zegt hierbij: "Dat is, met waar geloof heeft aangenomen, Joh. 1:12." Ook volgens deze tekst bezitten we niet eerder het leven dan wanneer wij Christus met een waar geloof hebben aangenomen.

Vervolgens lezen wij in Joh. 5:25: "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, de ure komt en is nu, wanneer de doden zullen horen de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord hebben, zullen leven." Bij de woorden "en die ze gehoord hebben" luidt de kanttekening: "Namelijk alzo dat zij die ook door het geloof hebben aangenomen; Joh. 1:12." Bij de woorden "zullen leven" wordt gezegd: "Dat is: een nieuw geestelijk leven krijgen. (...) Zie van dit geestelijk leven Rom. 6:4; Gal. 2:20."

Om te zien hoe de kanttekenaren Schrift met Schrift vergelijken, zullen we hun raad opvolgen en de laatstgenoemde tekst opslaan. We lezen daar (Gal. 2:20): "Ik ben met Christus gekruisigd; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, Die mij liefgehad heeft, en Zichzelven voor mij overgegeven heeft." Kanttekeningen bij deze tekst zijn vrijwel niet nodig, zo klaar en duidelijk zijn deze woorden. Paulus leeft. Waarom? Omdat Christus in hem leeft. Leeft Christus in Paulus zonder dat Paulus er zelf weet van heeft? Neen, hetgeen Paulus nu leeft in het vlees, dat leeft hij door het geloof van de Zoon van God.

Calvijn zegt in zijn verklaring van deze tekst: "Het is een opmerkelijk gezegde, dat de gelovigen buiten zichzelf leven, dat is, in Christus, hetwelk niet kan geschieden of zij moeten ware en zelfstandige gemeenschap met Hem hebben. Voorts, Christus leeft in ons op tweeërlei wijze: Het ene leven is, als Hij ons door Zijnen Geest regeert, en al onze handelingen beweegt. Het andere is, dat Hij ons met deelgenootschap aan Zijn rechtvaardigheid begiftigt, zodat wij in Hem Gode aangenaam zijn, dewijl wij dat in onszelf niet vermogen. Het eerste leven dient tot

wedergeboorte, het andere tot de genadige aanneming der rechtvaardigheid, waarvan ik deze plaats versta, hoewel zo iemand het liever van beide wil verstaan, zo wil ik daar niet tegen strijden."²

Dit verstonden Calvijn en de kanttekenaren onder het nieuwe geestelijke leven, dat allen deelachtig worden op het moment dat ze als doden horen de stem van de Zoon van God. Calvijn verbindt aan het leven twee zaken: rechtvaardiging en heiligmaking. Want als hij het over wedergeboorte heeft, bedoelt hij niets anders dan de heiligmaking, hetgeen duidelijk blijkt als hij schrijft: "... als Hij ons door Zijnen Geest regeert, en al onze handelingen beweegt." In de na-reformatorische tijd is dit genoemd de 'wedergeboorte in ruimere zin', in onderscheiding van de 'wedergeboorte in engere zin'. Calvijn kent deze onderscheiding niet. Calvijn kent geen wedergeboorte in engere zin "als het beginpunt van alle geestelijk leven" (Ds. Moerkerken). In de reformatorische theologie staat niet de wedergeboorte, maar het geloof centraal, evenals in Gods Woord. Het geloof in Christus is bij hen het beginpunt van alle geestelijk leven.

In ons onderzoek naar wat Gods Woord verstaat onder 'geestelijk levend' zijn lezen we vervolgens Joh. 6:53: "Jezus dan zeide tot hen: Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden: Tenzij dat gij het vlees van de Zoon des mensen eet en Zijn bloed drinkt, zo hebt gij geen leven in uzelf." De kanttekening bij deze tekst luidt: "Dat is, tenzij gij in Mij gelooft, Die Mijn lichaam aan het kruis in de dood zal overgeven en Mijn bloed storten tot vergeving der zonden. (...) Want Christus spreekt hier niet van het uiterlijk eten, dat in het Avondmaal geschiedt, alzo hetzelve toen nog niet was ingesteld, maar van het geestelijk eten, dat is, Christus met waar geloof aannemen, en daardoor met Hem verenigd worden, hetwelk door het uiterlijk eten in het Avondmaal betekend wordt."

² J. Calvijn, *Uitlegging op den Zendbrief van Paulus aan de Galaten* (Goudriaan 1972), p. 44

De tekst op zichzelf is al zonneklaar. Wij bezitten geen leven tenzij wij het vlees van de Zoon des mensen eten en Zijn bloed drinken. Eet en drinkt iemand onbewust, zonder dat hij zelf weet wat hij eet en drinkt? Iedereen zal dit een onzinnige vraagstelling vinden. Ook hier dus wordt het leven verbonden met de bewuste kennis van Christus.

Nu zullen sommigen opmerken dat er twee lijnen zijn in de Schrift. Al deze teksten spreken inderdaad van bewuste kennis van Christus, zullen zij zeggen. Maar er is ook een keerzijde. Gods Woord spreekt volgens hen ook van mensen die levendgemaakt zijn, maar Christus nog niet kennen (Ruth is hiervan een sprekend voorbeeld). Alle voorbeelden echter die ze bijbrengen, blijken krachteloos te zijn. Die blijken slechts te berusten op vergeestelijking en inlegkunde. In die gevallen zal men de Schrift laten buikspreken. Men zal de Schrift laten zeggen wat men graag horen wil. De dogmatische vooronderstellingen zullen eerst in de Schrift ingelegd worden. Zo heerst de dogmatiek over de exegese.

Bij de reformatoren is dat laatste gelukkig niet het geval geweest. Zij hebben in de kracht van de Heilige Geest gespeurd naar de zin en mening van diezelfde Geest. Zo komt het dat zij nooit twee lijnen in de Schrift hebben gevonden die elkaar tegenspreken en uitsluiten. Gods Woord is niet tegen zichzelf verdeeld. Wat tegen zichzelf verdeeld is, zal niet kunnen bestaan. Maar het Woord Gods blijft tot in eeuwigheid!

Gods Woord kent geen voorwerpelijk in-zijn in Christus, waardoor wij in het bezit van het leven komen, levendgemaakte zondaren worden. Gods Woord kent alleen een onderwerpelijk, bevindelijk in-zijn in Christus, waaruit het leven ontspruit, omdat we door het geloof een levende Christus omhelzen met al Zijn weldaden.³ Alle bovenstaande schriftplaatsen hebben ons dit klaar en duidelijk aangetoond.

³ *Nederlandse Geloofsbelijdenis*, art. 22

We willen wat dit onderwerp betreft nog een tekst onderzoeken, nl. Gal. 6:15: "Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht, noch voorhuid, maar een nieuw schepsel." De kanttekening bij de woorden "nieuw schepsel": "Of, nieuw creatuur, of, waardoor verstaan wordt de wedergeboorte en vernieuwing des mensen door de Heilige Geest. Zie 2 Kor. 5:17."

Volgens deze kanttekening worden we een nieuw schepsel en verkrijgen wij het leven door de wedergeboorte. Dit zal niemand ontkennen of tegenspreken, integendeel. Was de kanttekening hier nu maar ten einde. Maar er staat een tekstverwijzing bij. De tekstverwijzingen zijn minstens even belangrijk als de kanttekeningen zelf. Zo leren we Schrift met Schrift vergelijken. De Schrift moet zichzelf toch immers verklaren? Zo gaan we ook zien hoe onze vaders Schrift met Schrift vergeleken. Want wat verstaan zij onder wedergeboorte en datgene wat er geschiedt in de wedergeboorte? Ze verwijzen dan naar 2 Kor. 5:17: "Zo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, zie, het is al nieuw geworden."

Oppervlakkig gezien kan Ds. Moerkerken het hiermee eens zijn. Zeker, zal hij zeggen, in de wedergeboorte wordt de zondaar Christus ingelijfd en zo wordt hij een nieuw schepsel, het oude is voorbijgegaan, het is alles nieuw geworden. Maar zulk een levendgemaakt zondaar kent Christus niet!

Zouden onze vaders ook zo gedacht hebben? We zullen gaan zien wat ze bij de woorden "indien iemand in Christus is" vermelden. Schrijven ze daar: "Dat is, in Christus ingelijfd zonder Hem te kennen"? Neen, volstrekt niet. Ze hebben zo kinderlijk eenvoudig bij deze tekst beleden: "Dat is, waarlijk Christus kent, en met Hem verenigd is." Een ieder die dit leest, ziet dat dit geen nuanceverschil is. Dit is een verschil van wit en zwart, van licht en duisternis. Terwijl Ds. Moerkerken leert: een wedergeborene kent Christus niet, leren onze vaders: een wedergeborene kent Christus waarlijk. Alleen diegenen die Christus waarlijk kennen, zijn wedergeboren.

Maar in de Ger. Gemeenten wordt tegen mensen die Christus niet kennen, gezegd dat ze toch wel wedergeboren zijn. Zo leert men in de Ger. Gemeenten dingen die niet verankerd liggen in Gods Woord. Zo leert men daar 'inzettingen der mensen'. En wanneer men die eenmaal begonnen is te gaan leren, moet men verder op dit heilloze pad. Er is ten laatste geen einde meer van. Dit is duidelijk op te merken in het artikel van Ds. Moerkerken. Want wanneer men een theologie als boven aangetoond huldigt, móet men wel komen tot een uitspraak zoals die in hetzelfde artikel te lezen is: "Laten wij toch scherp blijven onderscheiden tussen deze inlijving in Christus en tussen de openbaring van Christus aan het hart! Tussen de inlijving in Christus en de openbaring van Christus ligt de toeleidende weg tot Christus." In het volgende hoofdstuk zullen we daar verder op ingaan.

Inlijving in Christus en openbaring van Christus

Dit is het tweede dat wij hebben te onderzoeken: scheiden Gods Woord en de belijdenisgeschriften de inlijving in Christus en de openbaring van Christus aan het hart?

Als we ten eerste de Schrift gaan onderzoeken, zullen we snel bemerken dat we in herhaling zouden moeten vervallen. We hebben boven immers gezien dat iemand die Christus wordt ingelijfd (wordt wedergeboren), Hem ook waarlijk kent (de openbaring van Christus). Inlijving in Christus en openbaring van Christus aan het hart worden in de Schrift dus niet gescheiden, maar juist aan elkaar verbonden.

Hoe is dit in de belijdenisgeschriften? De belangrijkste plaats wat dit betreft is Vraag en Antwoord 20 van de Heidelbergse Catechismus. Daar wordt gesproken over de inlijving in Christus. Wij lezen daar: "Vr. Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, gelijk zij door Adam zijn verdoemd geworden? Antw. Neen zij, maar alleen degenen, die Hem door een waar geloof worden ingelijfd en al Zijn weldaden aannemen."

Wat zouden de opstellers hier nu mee hebben bedoeld? Zouden ze onder de inlijving in Christus verstaan hebben een "inplanten" van een "geloofsvermogen", de "habitus of hebbelijkheid van het geloof" (Ds. Moerkerken), zodat iemand Christus wordt ingelijfd zonder Hem te kennen? We behoeven de tekstverwijzingen die ze bij dit antwoord hebben gezet maar na te gaan om te zien dat zij het zo niet hebben bedoeld. De opstellers noemen de volgen-

de teksten tot staving van hun antwoord: Mark. 16:16, Joh. 1:12 en 3:16, 18, 36, Jes. 53:11, Ps. 2:12, Rom. 11:20, Rom. 3:22, Hebr. 4:3, 5:9, 10:39 en 11:6. De lezer moet al deze teksten eens nalezen, met de bijbehorende kanttekeningen. Het is ondoenlijk om dit hier allemaal uit te schrijven. Toch willen we een enkele tekst weergeven om des te duidelijker te zijn.

Joh. 1:12: "Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven."

Joh. 3:16: "Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verdere, maar het eeuwige leven hebbe."

Joh. 3:36: "Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven, maar die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem."

Jes. 53:11: "Om de arbeid Zijner ziel zal Hij het zien, en verzaagd worden, door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken, want Hij zal hun ongerechtigheden dragen." De kanttekening zegt bij de woorden "rechtvaardig maken": "Hun teweegbrengende de vergeving der zonden en de gerechtigheid, die voor God bestaat."

Rom. 3:22: Om deze tekst goed te kunnen begrijpen, moeten we hem in zijn verband lezen, Rom. 3:21-24: "Maar nu is de rechtvaardigheid Gods geopenbaard geworden zonder de wet, hebbende getuigenis van de wet en de profeten: namelijk de rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus, tot allen en over allen, die geloven; want er is geen onderscheid. Want zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods. En worden om niet gerechtvaardigd, uit Zijn genade, door de verlossing, die in Christus Jezus is."

Hoe duidelijk is hier te zien dat de Heidelbergse Catechismus de inlijving in Christus en de openbaring van Christus niet scheidt, maar juist samenvoegt. Hoe duidelijk wordt ons hier geleerd dat diegenen die Christus door een waar geloof worden ingelijfd, tegelijkertijd al Zijn weldaden aannemen. Hoe duidelijk tonen de

opstellers van de Heidelbergse Catechismus ons aan dat de voornaamste eigenschap van het geloof is Christus te omhelzen met al Zijn weldaden.

Niet alleen de Heidelbergse Catechismus leert ons dit, de Nederlandse Geloofsbelijdenis zegt dit ook zeer duidelijk: "Wij geloven, dat, om ware kennis dezer grote verborgenheid (van de voldoening van Christus voor ons, art. 21) te bekomen, de Heilige Geest in onze harten ontsteekt een oprecht geloof, hetwelk Jezus Christus met al Zijn verdiensten omhelst, Hem eigen maakt, en niets anders meer buiten Hem zoekt".⁴

Terwijl Schrift en Belijdenis ons leren dat het geloof altijd Christus omhelst en, onlosmakelijk daaraan verbonden, al de weldaden die Christus verworven heeft (waarvan de rechtvaardigmaking de voornaamste is, Rom. 4:25 plus de kanttekeningen), wordt in de Ger. Gemeenten geleerd dat er gelovigen zijn die Christus niet kennen. Dezen kennen Christus niet, maar zijn toch gelovigen en wedergeborenen. En iedere gelovige zal toch behouden worden? Ieder die wedergeboren is, zal het Koninkrijk Gods zien.

Hier zien wij het ontstellende, dat Christus beroofd wordt van Zijn ambt als Zaligmaker. Want de consequentie van dit alles is, dat men behouden kan worden zonder bewuste kennis van Christus te bezitten. Terwijl de Vader getuigt: "Deze is Mijn geliefde Zoon, in Dewelke Ik Mijn welbehagen heb; hoort Hem!" (Matth. 17:5). Terwijl de Schrift op elke bladzijde getuigt dat er alleen behoudenis is in de kennis en de omhelzing van Christus (Joh. 20:31), wordt in de prediking van de Ger. Gemeenten Christus verlaagd tot een "rustaanbrenger" voor de ziel. We lezen immers aan het eind van het artikel: "In de tweede plaats wordt zo geleerd, dat de rust der ziel alleen daar bevorderd wordt, waar het Gode behaagt Zijn Zoon in haar te openbaren."

⁴ Nederlandse Geloofsbelijdenis, art. 22

Wanneer men deze zin op zich laat inwerken, moet men wel sidderen. Staat Christus hier nog centraal? Is Christus hier, volgens het bijbels getuigenis, "alles en in allen" (Kol. 3:11)?

Hoe ontzaglijk eenvoudig en toch zo waar is de kanttekening op deze tekst: "Dat is, Christus door het geloof maakt alleen de mens, wie hij ook zij, aangenaam voor God, en de mens, van welke staat hij ook zij, vindt in Hem alleen alles ter zaligheid nodig." Zo spraken onze vaders. Zij vonden in Hem alleen alles. Maar in de prediking van de Ger. Gemeenten is Christus alleen bevorderlijk voor de rust der ziel. Men kan in wezen ook wel zonder Hem. Want hoewel zonder kennis van Hem de ziel nog wel onrustig is, is ze toch wedergeboren. Ook dit is een uitvloeisel van een leer, die niet gegrond is op Gods Woord, maar op "inzettingen der mensen". Wanneer men die eenmaal is gaan beginnen te leren, moet men verder op dit heilloze pad. Er is ten laatste geen einde meer van.

Na deze tussenvoeging (we zijn nog steeds bezig met Vr. en Antw. 20 van de Heidelbergse Catechismus in verband met de vraag of er een scheiding is tussen de inlijving in Christus en de openbaring van Christus) willen wij nu bezien hoe Zacharias Ursinus, één van de opstellers van de Heidelbergse Catechismus, Zondag 7 heeft verklaard in zijn *Schatboek*. Bij Vr. en Antw. 20 schrijft hij: "Alles tezamen genomen nu: al is de voldoening van Christus de Middelaar voor onze zonden ook de meest volkomene, toch worden niet allen door haar verlost, maar alleen zij die het evangelie geloven en door een oprecht geloof zich de verdienste van Christus toeëigenen".⁵

Bij Vr. en Antw. 21 vraagt Ursinus welke de vruchten zijn van het geloof: "De vruchten van het rechtvaardigende geloof zijn: 1. Rechtvaardiging voor God. 2. Vreugde in God en vrede des gewetens. "Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof,

⁵ Zacharias Ursinus, *Schatboek*, C. v. Proosdij (ed.), dl. 1 (Kampen 1886), p. 141

hebben vrede bij God" (Rom. 5:1). 3. Beking, wedergeboorte en volkomene gehoorzaamheid. "Hunne harten gereinigd hebbende door het geloof" (Hand. 15:9). 4. Bij de vruchten hoort ook wat erop volgt: de toename van geestelijke en lichamelijke gaven, en tenslotte het ontvangen van de zaken die men gelooft."⁶ Aan het eind gekomen schrijft hij: "Tenslotte: de vruchten van het geloof zijn rechtvaardigmaking en wedergeboorte, begonnen in dit leven, in het andere leven te voltooien, Rom. 3:28, 10:10, Hand. 13:39".⁷ Hoe duidelijk leert Ursinus ons dat aan het geloof altijd onafscheidelijk als vruchten verbonden zijn rechtvaardigmaking en heiligmaking (ook Ursinus verstaat onder wedergeboorte de heiligmaking). Waar deze vruchten niet gevonden worden, daar is geen geloof. Dit leerden de reformatoren door de genade Gods.

Ook de uitleg van Theodorus van der Groe over Zondag 7 willen we hierbij betrekken. Wat verstond hij onder de inlijving in Christus? "Deze inenting of inlijving der gelovigen in Christus is in de grond der zaak anders niet dan die inwendige en nauwe geestelijke vereniging des harten van alle ware gelovigen met de Heere Jezus, hun dierbaar Hoofd en Zaligmaker, die daar in beginsel komt te ontstaan, steeds toeneemt en eeuwig blijft door de kracht des waren geloofs, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in hun harten werkt en versterkt. Want het geloof doet een arm verloren zondaar geheel gaan uit zichzelf, zichzelf geheel verzakende en zich wenden tot de Heere Jezus, om bij Hem uit vrije genade zijn ganse behoud en zaligheid te vinden. Door het geloof geeft een arm zondaar zich geheel met lichaam en ziel over in de hand van Christus en blijft op Hem rusten en zich geheel op Hem verlaten, en alzo gaat hij dan van harte gewillig, als het ware over in de Heere Jezus en wordt Hem voor eeuwig ingelijfd, zodat een gelovig zondaar dan nu niet

⁶ Ursinus, *Schatboek*, dl. 1, p. 150

⁷ Ursinus, *Schatboek*, dl. 1, p. 151

meer op zichzelf bestaat en zijn eigen leven leeft, neen, maar hij hangt nu geheel af inwendig, met zijn hart van de Heere Jezus, evenals een lid van het hoofd. Hij leeft nu alleen door het geloof des Zoons Gods, Gal. 2:20. Hij vindt al zijn leven in Christus, en hangt Hem daarom ook steeds met zijn gemoed aan, door het geloof, en is en wordt alzo één geest met Christus, 1 Kor. 6:17."⁸

Even verderop lezen we: "Zodra nu de Heilige Geest het geloof werkt in het hart van de arme uitverkoren zondaar, waardoor hij alzo de Heere Jezus waarlijk ingelijfd wordt, gelijk wij gehoord hebben, zo neemt die arme boetvaardige zondaar ook aanstonds, als met een sterke hand, al die belofde en aangeboden weldaden van Christus, ootmoedig als zijn eigen goed dat hem alles uit genade van God in Christus tot zijn zaligheid geschonken wordt, oprechtelijk aan. Hij ziet, hoe zeer hij dat alles tot zijn eeuwige behoudenis nodig heeft en hoe hij ook niet een van al die weldaden van Christus missen of ontberen kan".⁹

Wat Van der Groe onder deze weldaden verstond, is ook niet onduidelijk: "... te weten, al die heilige en schone verbonds-goederen, die de Heere Jezus met Zijn bitter lijden en sterven, en met Zijn gerechtigheid eenmaal, voor al Zijn ware gelovigen verdiend en verworven heeft, als daar zijn: Godskennis, gunst, genade, de vergeving der zonden, de heiligmaking, alle vrede, troost, blijdschap, bescherming, verzegeling, en namaals de volmaakte en eeuwige verlossing en zaligheid".¹⁰

Wat zullen we hier nog ter verduidelijking aan toevoegen? Alles is klaar en duidelijk genoeg. In Christus te zijn ingelijfd zonder Hem te kennen is een onmogelijke zaak volgens Gods Woord, de

belijdenisgeschriften en onze reformatische vaders. Naar de leer der Schriften is het een *contradictio in terminis*, een tegenpraak in de gebruikte woorden. In de Ger. Gemeenten echter is het één van de hoekstenen van het theologisch gebouw. Hoe ontzettend! Want uit de ene dwaling volgt de andere. Wanneer men scherp gaat onderscheiden tussen de inlijving in Christus en de openbaring van Christus aan het hart, móet men wel komen tot de stelling: "Tussen de inlijving in Christus en de openbaring van Christus aan het hart ligt de toeleidende weg tot Christus " (Ds. Moerkerken).

⁸ Th. v.d. Groe, *Des Christens eenigen Troost in leven en sterven*, dl. 1 (Gorinchem 1930), pp. 96, 97

⁹ V.d. Groe, *Des Christens eenigen Troost*, dl. 1, p. 97

¹⁰ V.d. Groe, *Des Christens eenigen Troost*, dl. 1, p. 97

Gods Woord over de toeleidende weg tot Christus

Wat wij dus nu hebben te onderzoeken is, of Gods Woord een toeleidende weg tot Christus leert, en zo ja, wat bedoeld de Schrift daar dan mee?

Wat het eerste betreft, niemand zal ontkennen dat de Bijbel een toeleidende weg tot Christus leert. Dit is duidelijk te zien in bijv. Levi, Zacheüs, de drieduizend pinksterlingen en de stokbe-waarder. Zij kenden allen een weg die tot Christus leidde. En is dit niet zo bij alle uitverkorenen? Hierover valt niet te twisten.

Echter, komt de leer van de Gereformeerde Gemeenten over de weg tot Christus overeen met Gods Woord? Wanneer wij dit gaan onderzoeken, stuiten wij weer op de grote kloof tussen de leer der Schriften en de leer der Gereformeerde Gemeenten. Want terwijl in de Schrift onwedergeborenen tot Christus geleid worden, worden volgens de Gereformeerde Gemeenten wedergeborenen tot Christus geleid. Terwijl in de Schrift doden tot Christus worden geleid, worden volgens de Gereformeerde Gemeenten levenden tot Christus geleid. Deze levenden moeten dan wel eerst weer met alles de dood in, maar dit doet niets ter zake. Het is ook alweer een onschriftuurlijk leerstuk, dat verkregen is door inlegkunde en een uit-het-verband-rukken van teksten. In Ef. 2:1-5 lezen we duidelijk dat zij, die tevoren dood waren door de misdaden en de zonden, in welke zij eertijds gewandeld hebben, nu levend gemaakt zijn met Christus. Tot welk tijdstip duurde dat 'eertijds'? De kanttekening zegt:

"Namelijk vóór uw bekering tot het geloof in Christus." Totdat zij het geloof in Christus ontvangen hadden, waren ze in hun eertijds van dood-zijn in misdaden en zonden. Hier worden dus doden tot Christus geleid.

In Joh. 5:25 lezen we: "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, de ure komt en is nu, wanneer de doden zullen horen de stem des Zoons van God, en die ze gehoord hebben, zullen leven." De kanttekening zegt bij de woorden "gehoord hebben": "Namelijk alzo, dat ze die ook door het geloof hebben aangenomen; Joh. 1: 1 2." Ook hier worden geen levenden, maar doden tot Christus geleid. Hier worden geen mensen tot Christus geleid, die reeds zijn wedergeboren en die, nadat ze zijn levendgemaakt, na verloop van tijd als wedergeborenen en levendgemaakten tot Christus worden gebracht.

Naast deze twee schriftplaatsen zouden er meer zijn aan te halen. Om niet te uitvoerig te worden, willen wij het wat dit betreft hier echter bij laten. We hebben gezien dat hetgeen men in de Gereformeerde Gemeenten leert over de toeleidende weg tot Christus iets geheel anders is dan wat Gods Woord ons over deze dingen leert.

Het voorbereidende werk der wet en de overtuiging van zonden

Uit het voorgaande moet nu duidelijk zijn dat iemand die wedergeboren wordt op datzelfde tijdstip Christus met al Zijn weldaden omhelst. Mogelijk zal een lezer denken: "Hierin mis ik een kardinaal punt. Ik hoor helemaal niet dat een zondaar met zichzelf te doen krijgt, met zijn zonden en met zijn gescheiden staat van God. Is dat dan niet noodzakelijk? Begint het dan met Jezus?"

Hierop wil ik allereerst antwoorden, dat het zaligmakend werk inderdaad met Jezus begint en niet eerder. Dat is toch hiervoor duidelijk aangewezen: het leven ligt alleen in Christus. Wie Hem nog mist, mist het leven en is dus dood door de misdaden en de zonden. Maar daarmee willen we niet zeggen dat er geen voorbereidend werk der wet is in het leven van de uitverkorenen. Alleen, onder dit voorbereidend werk der wet is men nog niet wedergeboren. Dit werk der wet wordt gedaan in de harten van onwedergeboren zondaren. Dan krijgt men te doen met zichzelf, zijn zonden en zijn gescheiden staat van God. Dit alles wordt duidelijk geleerd door de Schrift en door de reformatoren.

Om weer met Gods Woord te beginnen: we kunnen teksten aanhalen als Mark. 2:17, Joh. 16:8,9, Hand. 2:37, Hand 16:30, Rom. 3:20, Rom. 7:9, Gal. 2:19, Gal. 3:10. Laten we enkele van deze Schriftplaatsen nader bekijken.

Gal. 2:19: "Want ik ben door de wet der wet gestorven, opdat ik Gode leven zou." De kanttekening zegt bij deze tekst: "Dat is, ik

heb door de wet geleerd dat ik een groot zondaar ben, naar de wet den vloek en dood onderworpen, en dat de gerechtigheid, die de wet eist, in mij niet is, en dienvolgens dat de wet mij in de dood laat."

Hand. 2:37: "En als zij dit hoorden werden zij verslagen in het hart, en zeiden tot Petrus en de andere apostelen: Wat moeten wij doen, mannen broeders?" De kanttekening bij de woorden "verslagen in het hart" luidt: "Gr. werden doorstoken, of doorprikkeld; namelijk door het leedwezen hunner zonde aan Hem begaan." En waarom riepen ze: "Wat zullen wij doen, mannen broeders?" De kanttekening zegt hierbij: "Namenlijk om de verdiende straf te ontvlieden, vergeving onzer zonden te verkrijgen, en zalig te worden." Deze pinksterlingen waren dus nog niet wedergeboren. Toch hadden zij reeds een werk der wet ondergaan, waardoor hun harten waren doorstoken en ze begerig gemaakt waren om de verdiende straf te ontgaan, vergeving van zonden te verkrijgen en zalig te worden.

Volgens Gods Woord geschiedt de overtuiging dus niet in wedergeborenen, maar in onwedergeborenen. Dat werk der wet, die overtuiging van zonden, wordt juist in hen gewerkt om hen te brengen tot geloof en bekering. Wanneer men deze schriftuurlijke zaken honoreert behoeft men niet tot zulke onbijbelse gedachten te komen als dat een wedergeborene "met God en met zichzelf te doen krijgt, met zijn zonden en zijn gescheiden staat van God" (Ds. Moerkerken). Het is alweer een uitvloeisel van een theologie die totaal onbijbels is. Als men bijbels dacht en theologiseerde, zou men al deze zaken prediken als toeleidende weg tot de wedergeboorte. In plaats daarvan lezen we echter: "altijd is onder ons geleerd - en dat blijve zo - dat er geen toeleidende weg is tot de wedergeboorte" (Ds. Moerkerken).

Gelukkig hebben onze reformatoren het anders geleerd. Ze konden ook niet anders, omdat ze ware theologen, waarlijk van God geleerd, waren. Luther schrijft in zijn verklaring van de Galatenbrief: "De ware, redelijke eigenschap nu van het Christendom bestaat hierin, dat de mens eerst door de Wet leert

kennen, dat hij een zondaar is, voor wie het onmogelijk is een enig goed werk te doen. Want de Wet zegt: Gij zijt een kwade boom. Daarom alles wat hij denkt, spreekt en doet, strijdt tegen God. Gij zult dus geen genade kunnen verdienen door uw werken. Indien gij nu dat zoekt te doen, doet gij erger kwaad. Omdat, aangezien gij een kwade boom zijt, gij niet dan kwade vruchten kunt voortbrengen, dat is: zonden. Want al wat uit het geloof niet is, is zonde (Rom. 14:23). Daarom betekent het, wanneer gij genade wilt verdienen door vorige werken, God te willen verzoenen door zonden. Wat niet anders is, dan zonde bij zonde te doen, God te bespotten, en Zijn toorn op te wekken. Wanneer de mens zodanig onderricht wordt, wordt hij verschrikt en vernederd, en hij ziet in waarheid de grootte van zijn zonden, en hij vindt zelfs het minste van de liefde tot God in zichzelf niet, hij rechtvaardigt God in Zijn Woord, en belijdt dat hij een schuldenaar is aan de eeuwige dood en verdoemenis. Zo dan bestaat het eerste gedeelte van het Christendom in de openbare belijdenis van berouw en kennis van zichzelf. Het tweede gedeelte van de Christelijke leer is: indien gij zoekt behouden te worden, wordt de zaligheid niet teweeg gebracht door eigen werken, maar God heeft Zijn eniggeboren Zoon in de wereld gezonden, opdat wij door Hem leven zouden. Hij is gekruisigd, voor u gestorven en heeft uw zonden in Zijn lichaam gedragen. Aldaar wordt niet gevonden enige betamelijkheid of eigen werk, vóór de genade, maar louter gramschap, zonde, schrikkelijke vrees, de dood. Zodat de Wet alleen maar de zonde aantoonde, zij verschrikt, en maakt iemand klein en nederig, en op die wijze bereidt zij tot rechtvaardiging, en drijft zo tot Christus. Want God heeft door Zijn Woord geopenbaard, dat Hij een ontfermend en vergevend Vader zal wezen, Die zonder onze verdiensten - aangezien wij niets kunnen verdienen - ons om-niet wil schenken: vergeving der zonden, gerechtigheid en het eeuwige leven om Christus' wil. Want het is God Die Zijn gaven om-niet aan allen schenkt, en dat is de lof, roem, eigenschap van Zijn

Godheid."¹¹

Calvijn schrijft in zijn *Institutie*: "Zo is de wet als een spiegel, waarin wij onze onmacht, en verder uit deze onze ongerechtigheid en tenslotte uit beide onze vervloeking aanschouwen, evenals een spiegel ons de vlekken van ons gelaat doet zien. Want hij, wien het vermogen ontbreekt tot het navolgen der gerechtigheid, moet wel in het slijk der zonde vast blijven steken. En op de zonde volgt terstond de vervloeking. Daarom op hoe groter overtreding de wet iemand betrapt en hem daarvan overtuigt, een des te zwaarder oordeel maakt ze hem tegelijkertijd schuldig. Hierop slaat het woord van de apostel (Rom. 3:20), dat door de wet de kennis der zonde is. Want hij bedoelt daar alleen de eerste taak der wet, die zij ten uitvoer brengt in *nog niet wedergeboren zondaars*. Hiermee hangen deze woorden samen, dat de wet bovendien ingekomen is, opdat de misdaad te meerder zou worden (Rom. 5:20), en dat ze daarom de bediening des doods is, die toorn wekt en doodt (2 Cor. 3:7; Rom. 4:15). Want zonder twijfel neemt de ongerechtigheid des te meer toe, naarmate het geweten door een helder inzicht in de zonde getroffen wordt; omdat in dat geval bij de overtreding nog wederspanning tegen de Wetgever komt. Dus blijft er over, dat de wet de toorn Gods wapent tot de ondergang van de zondaar; want door zichzelf kan ze niets anders dan beschuldigen, veroordelen en te gronde richten."¹²

Verder schrijft Calvijn: "Dat nu ons aller ongerechtigheid en verdoemenis door het getuigenis der wet verzegeld wordt, geschiedt niet (namelijk wanneer wij naar behoren vordering in haar maken), opdat wij in wanhoop zouden bezwijken en, de moed opgevend, in het verderf zouden storten. Zeker, de

¹¹ M. Luther, *Het Rechtvaardigend Geloof verklaard en bevestigd, in een Verhandeling over Paulus' Brief aan de Galaten* (Rotterdam 1964), pp. 126, 127

¹² J. Calvijn, *Institutie* (vert. Sizoo), II,7,7 (cursivering GJZ)

verworpenen worden op die manier daardoor verdorven, maar dat is wegens de hardnekkigheid van hun gemoed. Maar bij de kinderen Gods moet de bedoeling der onderwijzing een andere zijn. De apostel getuigt wel, dat wij door het oordeel der wet verdoemd zijn (Rom. 3:19), "opdat alle mond gestopt worde, en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij". Dezelfde leert echter elders (Rom. 11:32), dat God allen onder de ongehoorzaamheid besloten heeft, niet om hen te vernietigen of te laten omkomen, maar opdat Hij hun allen barmhartig zou zijn. En wel opdat ze, na de dwaze mening omtrent hun eigen kracht te hebben laten varen, zouden inzien, dat ze alleen door Gods hand staan en staande blijven, opdat ze naakt en ledig tot Zijn barmhartigheid zouden vluchten, op haar geheel steunen, in haar zich geheel verbergen en haar alleen voor hun gerechtigheid en verdiensten zouden aangrijpen, welke in Christus voor allen ter beschikking is, die haar met een waar geloof begeren en verwachten. Want God verschijnt in de geboden der wet als een beloner slechts van de volmaakte gerechtigheid, waarvan wij allen verstoken zijn, maar daarentegen als een gestreng rechter der misdaden. In Christus echter schittert Zijn aangezicht vol van genade en zachtmoedigheid, ook voor ellendige en onwaardige zondaren".¹³

John Owen schrijft in zijn "Eene verhandeling aangaande den Heiligen Geest": "Overtuiging van zonde is nog een gewrocht van het verkondigen van het Woord, ware bekering tot God voorafgaande. (...) Zij sluit in, of gaat gepaard met verscheidene zaken. 1. Een ontrustend gevoel van de schuld der zonde, ten opzichte van Gods wet, zijne bedreigingen en toekomende oordelen. Zaken, te voren klein geacht en bespot, worden de ziel nu een last en gedurige verontrusting. (...) 2. Droefheid of smart over bedrevene zonden, omdat ze zijn voorbij en onherdoenlijk, dat de eigenlijke reden is van deze veroordelende droefheid.

¹³ Calvijn, *Institutie*, II,7,8

Deze noemt de Schrift droefheid der wereld, 2 Cor. 7:10. Godgeleerden noemen ze doorgaans wettische droefheid, als die tezamen gevoegd met het gemelde gevoel van de schuld der zonde de mensen brengt tot dienstbaarheid onder vrees, Rom. 8:15. 3. Verootmoediging over zonde, hetwelk is de oefening of het werken van droefheid en vrees in uitwendige daden van belijdenis, vasten, bidden en dergelijke. Dit is de ware natuur van wettische verootmoediging, 1 Kon. 21: 29. 4. Tenzij deze dingen de ziel verslinden door wanhoop, wordt zij zeker vol gedachten, begeerten, onderzoek en uitvindels tot verlossing uit de staat en toestand, waarin zij is, gelijk Hand. 2:37 en 16:30.

Hierop volgt, ten tweede, dikmaals grote hervorming van leven en verandering in genegenheden, gelijk Matth. 13:20, 2 Petr. 2:20, Matth. 12:43. Al deze dingen worden gewrocht in der mensen gemoed, door de verkondiging van het Woord, *en evenwel het werk der wedergeboorte nooit in hen wordende voltooid*. Ja, al zijn ze op zichzelf goed, en vruchten van Gods goedheid ten onzent, zij kunnen niet alleen verloren worden ten aanzien van alle geestelijk voordeel, maar worden misbruikt tot onze grote schade. Dit geschiedt enkel door onze eigen zonden, waardoor wij nieuwe schuld op onze ziel laden, en doorgaans langs een van deze drie wegen. 1. Sommigen zijn geenszins zorgvuldig of wijs, om dit licht en overtuiging aan te leggen tot het einde waartoe het strekt en leidt. Zijn boodschap is der mensen gemoed om te wenden, af te rukken van zelfvertrouwen en te wijzen op Christus. Waar men hierop geen acht geeft, waar men dit licht niet gebruikt en aanlegt tot verkrijging van dit einde, daar verdooft en vermindert het ongemerkt, en gaat uit. 2. In sommigen wordt het uitgeblust door de kracht en het geweld van hun begeerlijkheden, liefde tot zonde en macht der verzoeking. Het wordt dagelijks weggezondigd en laat de ziel tienmaal erger als het haar vond. 3. *Sommigen rusten in deze dingen, alsof ze behelsden Gods gehele werk ten onzent*, en hen bestierden in al de plichten van hen geëist. Dit is de staat van velen, daar zij hun macht ten laatste uitstrekken tot een

hervorming van leven en het waarnemen van godsdienstplichten. Doch dit geschiedt, als gezegd is, door het misbruik dat der mensen vleselijk gemoed, zijn vijandschap tegen God behoudende, van deze dingen maakt. In hun eigen natuur zijn ze goed, nuttig en stoffelijke voorbereidingen tot wedergeboorte, het gemoed schikkende tot het ontvangen van Gods genade.

De leer dienaangaande hebben vele geleerde en getrouwe Evangeliedienaars op verscheidene wijzen behandeld, onderscheiden en toegepast. Zij voegden bij het licht, dat Gods onfeilbaar Woord der waarheid hun in dezen gaf, de ondervindingen die zij hadden opgemerkt in hun eigen harten en in de gewetens van anderen met wie zij hadden omgegaan, die met het Woord overeenkwamen. En in het verkondigen van deze waarheid, volgens de mate der gave van Christus' genade, bij hen verscheiden ontvangen, was hun dienst nuttig en vruchtbaar in de wereld ter bekering van velen tot God. Maar wij beleven en zien, dat men al deze dingen afschaft, verwerpt, en dat sommigen daartoe inslaan een weg, zo vreemd en ongerijmd als het afschaffen zelf. Want zij willen niet eens weerleggen door Schrift en rede, hetgeen zedige mensen dienaangaande hebben geleerd of voorgedragen, of zelfs bewijzen door of uit de Schrift wat het werk der wedergeboorte is, en wat zijn oorzaken en vruchten zijn. Deze en dergelijke wegen gehouden van allen, die geestelijke dingen verhandeld hebben van het eerste Christendom af, verachten en verwerpen zij".¹⁴ Het geciteerde gedeelte is te vinden in het hoofdstuk waarboven geschreven staat: "Werken van den Heiligen Geest, voorbereidend tot wedergeboorte". Dit laat toch aan duidelijkheid niets te wensen over. Men krijgt dus niet als een levendgemaakte zondaar "met God en met zichzelf te doen, met zijn zonden en zijn gescheiden staat van God". Neen, het is juist andersom. Al deze werkingen zijn in de Schrift, bij de reformatoren en reformatorische theologen voorbereidingen tot de

¹⁴ John Owen, *Eene verhandeling aangaande den Heiligen Geest* (Leiden 1893), pp. 241-243 (cursivering GJZ)

wedergeboorte. En omdat de reformatoren en reformatorische theologen dit alles zo bijbels hebben geleerd, behoefden zij ook niet angstvallig staande te houden dat een wedergeboren mens Christus aanvankelijk niet kent, omdat hij eerst zijn zonden en gescheiden staat van God moet gaan inleven. Omdat zij bijbels dachten, hebben zij ons geleerd dat het leven dáár pas begint waar men Christus door een waar geloof omhelst, dáár waar de wet zijn functie heeft vervuld, namelijk om te doden al wat van de mens is, om hem te doen sterven aan zichzelf en aan eigen verwachtingen. En omdat ze bijbels dachten, hebben ze ook nooit Wet en Evangelie behoeven te vermengen. Zij lieten de wet geen dodende functie hebben in het leven van levendgemaakte zondaren. Zoals we boven hebben gezien, hebben ze ons op bijbelse gronden geleerd, dat de wet een dodende functie heeft in het leven van onwedergeboren zondaren.

Nu zijn er wel mensen die dan tegenwerpen dat de wet zo een dodende functie heeft in het leven van dode zondaren. En iemand die dood is, zo redeneren zij, hoeft toch niet door de wet gedood te worden? Zo iemand is toch al dood? Degenen die zulke dingen zeggen, brengen hiermee alleen maar aan de dag hoe weinig ze verstaan van het bijbels en reformatorisch getuigenis. Want hoewel de onwedergeboren zondaar dood is in de misdaden en de zonden, is hij nochtans in het geheel niet dood wat betreft het oprichten van een eigen gerechtigheid voor God, omdat hij de rechtvaardigheid Gods niet onderworpen wil zijn (Rom. 10:3). Hij is springlevend als het erover gaat om behouden te willen worden door eigen werken, die wettisch en vleselijk zijn. En juist deze wettische en vleselijke bewegingen moeten nu worden gedood in een dode zondaar, zodat hij uiteindelijk "als iemand die de dwaze mening omtrent zijn eigen kracht geheel heeft laten varen, als een naakte en ledige vlucht tot Gods barmhartigheid, op haar geheel steunt, in haar zich verbergt en haar alleen voor zijn gerechtigheid en verdiensten aangrijpt, welke in Christus voor allen ter beschikking is, die haar met een waar geloof begeren en verwachten" (Calvijn).

Besluit

Wat zullen wij tenslotte nog zeggen? Allereerst willen we een godgeleerde uit de 19e eeuw aan het woord laten.

Dr. H.F. Kohlbrugge schrijft in zijn brief aan de afgescheiden Ds. A. Brummelkamp, die Kohlbrugge verzoekt zich in de Christelijke Afgescheiden Kerk beroepbaar te stellen: "Verworpen vóór de Afscheiding, heb ik de Afscheiding zien ontstaan: wie kon mijne toevlucht zijn? verworpen zijnde van diegenen, die ik liefhad, - niemand dan de Heere, mijn God, mijn troost en mijn deel, dat is de levende God. Die was niet doof voor mijn geroep, mijn klagen. - Welk eene droefheid was het toch voor mij, die Jezus achternagesmeekt hadt, dat de Heere voor Land en Kerk zoude opstaan, dat ik, toen Hij mij Zijn heil geopenbaard had, en ik er van kwam te getuigen, dat getuigenis en alzo den Heere der heerlijkheid verworpen zag, en inmiddels allen aan het werk zag om zich eene kerk te bouwen! - Van licht tot licht, van genade tot genade, van troost tot troost, heeft de Heere mij inmiddels en sedert, naar Zijn ontferminge over mij geleid, en mij al meer en meer getoond, wat gij allen te zamen, de een meer, de ander meer, zonde hebbende, deedt en zijt doende.

Zeg aan die mannen, Brummelkamp! zeg aan die mannen des Heeren woord: 1e De akker waarop, en de zaaier, door wien de afscheiding het eerste gezaaid werd, en gelijk zij gezaaid werd, zijn vervloekt van den Heere Zebaoth, den sterken en geweldigen God, Die met Zijn getuigenis niet laat spotten, Die woont bij degene, die van een verslagenen en verbrokenen geest is, en

die voor Zijn Woord beeft, Die den nederige uit het stof verheft, maar de verwachting der huichelaren doet vergaan en de afvaligen doet wonen in het dorre. 2e De leer uwer Gemeente is niet de leere Christi, is niet een wandelen naar Geest, maar naar vleesch, en de geest, dien nog onder u is uitgegaan, is een leugengeest in den mond aller uwer profeten, en uwe werken zijn niet vol bevonden voor God, maar gijlieden hebt des Heeren Wet verlaten en loopt goden na, die geene goden zijn, maar Baal-Peors (-Berith). (...)

Wilt gij des Heeren wil verstaan en doen, zoo bekeert u tot den Heere met uw gansche hart en met uwe gansche ziele en zwerft niet om. Geeft de verkregene vrijheid van leer en kerken bij den maker terug, van wien gij ze ontvangen hebt. Ontbindt de geheele Afgescheidene Gemeente als zoodanig, onderwerpt u aan de leere Christi in waarheid, doet dat evangelie, dien Jezus en dien Geest (dien gij hebt), uit het midden van u weg, want het is niet het Evangelie van den volzaligen God, het is niet die Jezus, Die gezegd heeft: "Ziet, Ik kome haastelijk", het is niet de Heilige Geest, ik spreek hier van uwe leer en godsdienst, die gij drijft, niet van dezen en genen arme en verdwaalde, die hooren zal, en waarvan geschreven staat: "Het overblijfsel zal wederkeeren". En voor zooveel gij Leeraren dier Gemeente zijt, zoo zet uzelfen nog eens af, en onderzoekt des Heeren woorden, en onderwerpt u aan Zijne getuigenissen, want, zoo waarachtig als de Heere leeft, zooals gij nu bestaat, leert, werkt en bezig zijt, gij zijt Zijne Apostelen niet, maar bedriegt uzelfen en anderen en wordt bedrogen, door leeringen, die wel eenen schijn der waarheid van zich geven, maar gij zult er geene vrijmoedigheid mede hebben voor den Heere, als Hij geopenbaard zal worden, de waarachtige Getuige. - En zult gij u evenwel hieraan niet onderwerpen, zoo zult gij het met schade ondervinden moeten, dat des Heeren Woord des Heeren Woord is, - en hoe gij ook moogt bouwen, het einde zal 'dood' zijn. Ziet, Ik breke af, spreekt de Heere, - waarom? Omdat zij Mij verlaten hebben, elkander en hunne ijdelheden nahoereeren en nog zeggen: Wij hebben alles

verlaten om Uws tempels wille, - waarin hebben wij gezondigd? Daarin, dat gij niet verstaat en leert, dat gehoorzaamheid beter is dan offeranden, en opmerken dan het vette der rammen, daarin, dat gij, toen de Heere u een huis bouwde, hetzelfde om zijne heiligheid verwierpt en uzelf een huis bouwde, om het Hem aangenaam te maken."¹⁵

Dit is het antwoord Gods geweest over de leer en openbaring der Afscheidenen, door een Zijner dienaren, die als weinigen zulk een bijbelse en reformatische prediking mocht brengen en doen uitgaan over ons land en volk in de vorige eeuw. Maar men heeft niet geluisterd, en men luistert nog niet. Deze boodschap wordt vergoelijkt, de scherpe kantjes worden eraf geschaafd, zij wordt op rekening gezet van het karakter en het humeur van de schrijver, of er wordt verteld dat Kohlbrugge later op deze boodschap zou zijn teruggekomen. Maar al deze dingen kan men alleen maar zeggen, omdat men Kohlbrugges theologie in zijn diepste wezen en intentie toch niet verstaat. Het is nu nog evenals toen. Toen en nu geen begrijpen van wat Kohlbrugge bedoelde met de "afkeerigheid van 's Heeren Wet", die in heel het streven der Afscheidenen openbaar kwam en nog komt, geen verstaan van "dat gij u onderwerpt van harte aan des Heeren eeuwige Wet en lust krijgt aan de liefelijkheden Zijner heerlijkheid".

Een ieder wie er de ogen voor geopend zijn, zal moeten toestemmen dat de vloek waar Kohlbrugge van spreken moest, is gekomen en is gebleven. De leer der Afscheidenen is niet de leere Christi, is niet een wandelen naar Geest, maar naar vlees, en de geest die nog onder hen is uitgegaan, is een leugengeest in de mond al hunner profeten.

Ook de Gereformeerde Gemeenten zijn aan deze vloek niet

¹⁵ *Twee Brieven uit het jaar 1839, gewisseld tusschen de Weleerwaarde Heeren A. Brummelkamp en H.F. Kohlbrugge (Amsterdam 1894³), pp. 11, 12, 14, 15*

ontkomen. Dit boekje heeft het u getoond. De boodschap van Kohlbrugge is bewaarheid. "Vervloekt van de Heere Zebaoth, de sterke en geweldige God, Die met Zijn getuigenis niet laat spotten."

Alles wat niet door Gods hand zelf geplant is, zal uitgeroeid worden, niet alleen in het persoonlijke, maar evenzeer in het kerkelijk leven, Alle menselijke leringen, bekeringen, theorieën en theologieën zullen als een kaartenhuis ineenzakken wanneer de Heere die zal toetsen aan Zijn eigen Woord. Dan zal daarvan niet een steen op de andere gelaten worden. Dan zal ook dit blijken waarheid te zijn: "Tot de wet en tot de getuigenis; zo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben" (Jes. 8:20). Geen dageraad. Dan zal de duisternis groot wezen, zo groot als de duisternis bij de Egyptenaren (Ex. 10:21-26). Dan zal getast worden naar de wand, gelijk door de blinden, "en gelijk die geen ogen hebben, tasten wij; wij stoten ons op de middag als in de schemering, wij zijn in woeste plaatsen gelijk de doden" (Jes. 59:10). Dan zal de ondergang komen, "en zij zullen de vrede zoeken, maar hij zal er niet zijn. Ellende zal op ellende komen, en er zal gerucht op gerucht wezen; dan zullen zij het gezicht van een profeet zoeken, maar de wet zal vergaan van de priester, en de raad van de oudsten. De koning zal rouw bedrijven en de vorsten zullen met verwoesting bekleed zijn, en de handen van het volk des lands zullen beroerd zijn; Ik zal hun doen naar hun weg, en met hun rechten zal Ik hen richten; en zij zullen weten, dat Ik de HEERE ben" (Ezech. 7:25-27).

"En het zal te dien dage geschieden, spreekt de HEERE der heirscharen, dat Ik uitroeien zal uit het land de namen der afgoden, dat zij niet meer gedacht zullen worden; ja, ook de profeten en de onreine geest zal Ik uit het land wegdoen. En het zal geschieden, wanneer iemand meer profeteert, dat zijn vader en zijn moeder, die hem gegenerend hebben, tot hem zullen zeggen: Gij zult niet leven, dewijl gij valsheid gesproken hebt in de Naam des HEEREN; en zijn vader en zijn moeder, die hem

gegenereerd hebben, zullen hem doorsteken, wanneer hij profeteert. En het zal geschieden te dien dage, dat die profeten beschaamd zullen worden, een iegelijk vanwege zijn gezicht, wanneer hij profeteert; en zij zullen geen haren mantel aandoen om te liegen" (Zach. 13:2-4). "Ook zal het te dien dage geschieden, dat er levende wateren uit Jeruzalem vlieten zullen, de helft van die naar de oostzee, en de helft van die naar de achterste zee aan; zij zullen des zomers en des winters zijn. En de HEERE zal tot Koning over de ganse aarde zijn; te dien dage zal de HEERE één zijn, en Zijn Naam één. Te dien dage zal op de bellen der paarden staan: DE HEILIGHEID DES HEEREN. En de potten in het huis des HEEREN zullen zijn als de sprengbekkens voor het altaar. Ja, al de potten in Jeruzalem en in Juda zullen de HEERE der heirscharen heilig zijn, zodat allen, die offeren willen, zullen komen en van dezelve nemen en in dezelve koken; en er zal geen Kanaäniet meer zijn in het huis des HEEREN der heirscharen te dien dage (Zach. 14:8,9,20,21)."

Aanbevolen literatuur

Om de lezer aan te zetten tot verder onderzoek in deze zo gewichtige zaken, wil ik graag nog in het kort enkele suggesties doen.

Bijzonder aan te bevelen zijn de vier preken van Joh. Calvijn over de Rechtvaardiging, naar aanleiding van Gen. 15:6. Ze zijn te vinden in de eerste aflevering van *Stemmen uit Genève*, alsmede in de *Bloemlezing uit het werk van Johannes Calvijn*, samengesteld door dr. D.J. de Groot, Utrecht 1953. Beiden zijn slechts antiquarisch verkrijgbaar. Uitgeverij De Groot Goudriaan te Kampen zal een nieuwe uitgave van deze preken op de markt brengen.

Verder zijn aan te bevelen de *Voorreden* die Theodorus van der Groe schreef voor diverse uitgaven van Ralph en Ebenezer Erskine. In het bijzonder vermeld ik hier de voorrede, getiteld *Het schadelijk misbruik van een algemeene overtuiging tot een valschen grond van rust voor de ziel*, afzonderlijk uitgegeven te Gorinchem 1929 en daarna verschillende malen herdrukt.

Lezenswaardig is ook zijn *Beschrijvinge van het oprecht en zielzaligend Geloove, nevens eenige brieven van Jacob Groenewegen, Adriaan van der Willigen en Theodorus van der Groe, waarin deze stoffe breder behandelt en van de twee laatsten tegen den eerste wederlegt en verdedigt worden*, laatst uitgegeven te Urk 1976.

In het algemeen zijn aan te bevelen de geschriften uit de tijd van de Reformatie. Door Gods genade mochten en konden ze een helder onderscheid maken tussen Wet en Evangelie. Naast

bekende namen als Luther en Calvijn, willen we het geschrift noemen van Benedetto van Mantua, getiteld *De weldaad van Christus*, Houten 1990. Dit geschrift verscheen eerder onder de titel *Over de weldaad van Christus den Gekruisigden voor de christenen*, Woerden 1935 (herdruk Utrecht 1971). Men veronderstelde toen dat de auteur Antonio Paleario was. Nader historisch onderzoek heeft aangetoond dat bovengenoemde Benedetto van Mantua de auteur is.

In onze eeuw heeft ds. J.P. Paauwe een helder en krachtig reformatorisch geluid laten horen. Het lezen van zijn predikaties kan zijn bijzonder nut afwerpen.

Ik besluit dit geschrift met de schriftplaatsen die Calvijn vooraf deed gaan aan zijn eerste uitgave van zijn *Catechismus*, verschenen in de winter van 1536-1537:

"Als nieuwgeborene kinderkens, zijt zeer begerig naar de redelijke onvervalste melk."

(1 Petrus 2:2)

"Zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die rekenschap afeist van de hoop, die in u is, met zachtmoedigheid en vreze."

(1 Petrus 3:15)

"Indien iemand spreekt, die spreke als de woorden Gods."

(1 Petrus 4:11)

G.J. Zwoferink
Uitweg 10
3412 KR Lopikerkapel